

รายงานสรุปผลการเข้าร่วมประชุมประชุมสัมมนาวิชาการเรื่อง “วิถีชาติพันธุ์ในอีสาน: ‘ภาวะการณกลายเป็น’ ใน
กระแสการเปลี่ยนแปลงสู่เสรีนิยมสมัยใหม่”

รายงานสรุปผลการเข้าร่วมประชุมสัมมนาวิชาการ เรื่อง “วิถีชาติพันธุ์ในอีสาน : ‘ภาวะการณกลายเป็น’ ในกระแสการเปลี่ยนแปลงสู่เสรีนิยมสมัยใหม่”

สุธาสิณี บุญเกิด

วัตถุประสงค์ของการประชุม

ศูนย์ศึกษาชาติพันธุ์และการพัฒนา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และศูนย์วิจัยพหุลักษณะ
สังคมลุ่มน้ำโขง คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ได้ร่วมกันจัดประชุมสัมมนา
วิชาการ เรื่อง “วิถีชาติพันธุ์ในอีสาน: ‘ภาวะการณกลายเป็น’ ในกระแสการเปลี่ยนแปลงสู่เสรีนิยมสมัยใหม่”
ในระหว่างวันที่ 7 – 8 เมษายน 2559 ด้วยวัตถุประสงค์ 3 ประการ ดังนี้

1. เพื่อให้ นักศึกษา นักวิจัย และนักวิชาการได้มีโอกาสเสนอบทความทางวิชาการ และแลกเปลี่ยน
ความคิดเห็นในการทำความเข้าใจกลุ่มชาติพันธุ์ในอีสาน
2. เพื่อวิเคราะห์การปรับตัว ความขัดแย้ง และ “ภาวะการณกลายเป็น” ของกลุ่มชาติพันธุ์ในอีสานใน
กระแสการเปลี่ยนแปลงสู่เสรีนิยมใหม่
3. เพื่อพัฒนาสถานภาพการศึกษาวิจัย และองค์ความรู้เกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศ

ผลลัพธ์และข้อเสนอแนะจากการประชุม

การประชุมสัมมนาวิชาการในครั้งนี้ มีประเด็นทางวิชาการที่น่าสนใจ 5 ประเด็น ดังนี้

1. การพยายามทำความเข้าใจถึงความหลากหลายทางชาติพันธุ์
เพื่อเป็นการอธิบายให้เข้าใจถึงความหลากหลายทางชาติพันธุ์ในบริบทต่างๆ จำเป็นต้อง
ทำการศึกษาในประเด็น ดังนี้
  - 1.1 กลุ่มชาติพันธุ์ในบริบททางประวัติศาสตร์
  - 1.2 การสร้างเอกภาพของรัฐชาติ กระแสชาตินิยมและนโยบายของรัฐ
  - 1.3 ผลกระทบจากกระแสเสรีนิยมใหม่ที่ส่งผลต่อกลุ่มชาติพันธุ์

รายงานสรุปผลการเข้าร่วมประชุมประชุมสัมมนาวิชาการเรื่อง “วิถีชาติพันธุ์ในอีสาน: ‘ภาวะการณกลายเป็น’ ใน กระแสการเปลี่ยนแปลงสู่เสรีนิยมสมัยใหม่”

2. ความเข้าใจในพรมแดนความรู้ชาติพันธุ์ในอีสาน

เพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ในอีสาน จึงมีการสำรวจงานการศึกษาทางด้านชาติพันธุ์ในอีสาน ซึ่งประเด็นหรือหัวข้อที่ได้มีการศึกษาส่วนใหญ่เป็นไปตามสถานการณ์หรือบริบททางสังคมในช่วงเวลานั้นๆ เช่น งานวิจัยช่วงหลังทศวรรษ 2500 พื้นที่ภาคอีสานถูกแบ่งออกเป็นสี่ต่างๆ เช่น สีแดง ฯลฯ จึงมีการวิจัยวิจัยตั้งคำถามว่า “ทำไมจึงเกิดการต่อต้านรัฐบาลจากประชาชนในพื้นที่ภาคอีสาน” อย่างไรก็ตาม การอาศัยข้อมูลงานวิจัยจาก ThaiLIS ซึ่งเป็นบริการการสืบค้นฐานข้อมูลงานวิจัย วิทยานิพนธ์ฉบับเต็ม ที่รวบรวมจากมหาวิทยาลัยต่างๆ ทั่วประเทศ อาจมีข้อเสีย คือ การอ้างอิงการสืบค้นงานวิทยานิพนธ์หรืองานวิจัยจาก ThaiLIS เพียงฐานข้อมูลเดียว ไม่ครอบคลุมงานวิจัยที่อยู่ในฐานอื่นๆ อาจทำให้การวิเคราะห์ข้อมูลเกิดความคลาดเคลื่อนได้เช่นกัน

3. การพยายามทำความเข้าใจในเรื่อง “ภาวะการณกลายเป็น” ของกลุ่มชาติพันธุ์

เพื่อทำความเข้าใจใน “ภาวะการณกลายเป็น” (becoming) ของกลุ่มชาติพันธุ์จำเป็นต้องศึกษานิยามของคำว่า “ภาวะการณกลายเป็น” ว่าเป็นปรากฏการณ์ทางสังคมที่สามารถสังเกตการณ์ได้โดยมีนัยยะถึงกลุ่มชาติพันธุ์ หรือประชาชนที่กำลังเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องในท้องถิ่นอีสาน การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของผู้คนทั้งภายในและภายนอก การพลัดถิ่น การเกิดขึ้นของชุมชนหรือเครือข่ายใหม่ๆ ที่มีความแตกต่างกันของผู้คน เช่น สโมสรฟุตบอลชื่อดังแดนอีสานได้บุรีรัมย์ยูไนเต็ด ที่สื่อหรือบุคคลทั่วไปมักเรียกว่า “เซาะกราว” ซึ่งจะเห็นได้ว่ามีนัยยะของชาติพันธุ์เข้ามาเกี่ยวข้องด้วยเช่นกัน อาจกล่าวได้ว่า “ภาวะการณกลายเป็น” ล้วนมีสาเหตุมาจากกระแสเสรีนิยมใหม่ที่กำลังส่งผลต่อสังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจ เป็นต้น

4. “อีสาน” ภายใต้ลัทธิเสรีนิยมสมัยใหม่

เพื่อทำความเข้าใจในการศึกษาลัทธิเสรีนิยมสมัยใหม่ จึงต้องมีการทำความเข้าใจในประเด็นดังนี้

4.1 แนวคิดลัทธิเสรีนิยมสมัยใหม่

4.2 การขยายตัวของชุมชนเมือง

4.3 ผลกระทบจากการเข้ามาของระบบทุน

รายงานสรุปผลการเข้าร่วมประชุมประชุมสัมมนาวิชาการเรื่อง “วิถีชาติพันธุ์ในอีสาน: ‘ภาวะการณกลายเป็น’ ใน กระแสการเปลี่ยนแปลงสู่เสรีนิยมสมัยใหม่”

ในปัจจุบัน ลัทธิเสรีนิยมสมัยใหม่ส่งผลกระทบต่อสภาพสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง อีสานเป็นอีกพื้นที่หนึ่งที่กลุ่มทุนเข้ามามีบทบาทและเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของผู้คน โดยรัฐมีส่วนสำคัญในการเอื้อประโยชน์ให้กลุ่มทุนเหล่านี้เข้ามาเบียดเบียนทรัพยากรอันมีค่าของคนในท้องถิ่น ผ่านทางนโยบายต่างๆ เช่น นโยบายด้านพลังงาน การขยายระบบการขนส่งทาง ท่อไปยังภาคตะวันออกเฉียงเหนือ นโยบายด้านการเกษตร โครงการยาง 1 ล้านไร่ ในพื้นที่ ภาคเหนือและภาคอีสาน ทำให้เกิดการบุกรุกป่า ประสบกับปัญหาหาค่าของตกต่ำ สูญเสียพื้นที่ และรายได้จากการปลูกพืชเศรษฐกิจชนิดอื่น เป็นต้น

5. การพยายามเข้าใจในอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์

ในประเด็นการศึกษาี้ เราควรให้ความสำคัญกับการศึกษาประเพณี พิธีกรรม ความเชื่อ ภาษา วรรณกรรม และเครื่องแต่งกายเป็นสำคัญ แม้ว่าบรรดากลุ่มชาติพันธุ์มีความพยายามที่จะ ค้นหอัตลักษณ์ของตนเองเพื่อกลับไปสู่การดำเนินวิถีชีวิตแบบดั้งเดิม แต่ความต้องการดังกล่าว สวนทางกับกระแสเศรษฐกิจแบบทุนนิยม และระบบการตลาดในปัจจุบันที่เน้นการสร้างผลกำไร เป็นสำคัญ ด้วยเหตุนี้ อัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์หลายกลุ่มจึงถูกกลืนกลาย สูญเสียอัตลักษณ์ ของตนเองไปในที่สุด สุดท้ายแล้วคงเหลือเพียงกลุ่มชาติพันธุ์บางกลุ่มเท่านั้นที่ยังคงพยายามรักษา ประเพณีและพิธีกรรมของตนเอาไว้อย่างเข้มแข็งเพื่อสร้างความมีตัวตนทางชาติพันธุ์ในกระแส เสรีนิยมสมัยใหม่

อาจกล่าวได้ว่า เพื่อทำความเข้าใจในวิถีชาติพันธุ์ในอีสานในยุคเสรีนิยมสมัยใหม่ เราควรส่งเสริมให้มี การศึกษาในประเด็นการศึกษาทั้ง 5 ประการในข้างต้น ซึ่งเน้นการทำความเข้าใจสังคม วัฒนธรรม ประเพณี และพิธีกรรม รวมถึงการค้นหอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ และปัญหาที่กลุ่มชาติพันธุ์หรือกลุ่มประชาชน กำลังเผชิญอยู่จากการรวมศูนย์อำนาจของรัฐ นอกจากนี้ การให้ความสำคัญต่อ “ภาวะการณกลายเป็น” ซึ่งเป็นมนทัศน์ใหม่ที่ช่วยทำให้เข้าใจความเปลี่ยนแปลงทางสังคม การเมือง เศรษฐกิจและวัฒนธรรม ตลอดจน ภาวะความขัดแย้งของวิถีชาติพันธุ์ที่เกิดขึ้น

ในส่วนการดำเนินงานทางด้านชาติพันธุ์ของศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธรนั้น ศูนย์ฯ ได้ดำเนินงานใน ประเด็นการศึกษาที่กล่าวมาแล้วอย่างต่อเนื่อง ทั้งการรวบรวมบทความและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มชาติ พันธุ์ต่างๆ รวมทั้งการทำความเข้าใจบริบททางสังคม อัตลักษณ์ และปัญหาที่กลุ่มชาติพันธุ์กำลังเผชิญอยู่ โดยข้อมูลดังกล่าวถูกรวบรวมและนำเสนอในฐานะข้อมูลกลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทย

รายงานสรุปผลการเข้าร่วมประชุมประชุมสัมมนาวิชาการเรื่อง “วิถีชาติพันธุ์ในอีสาน: ‘ภาวะการณ์กลายเป็น’ ใน กระแสการเปลี่ยนแปลงสู่เสรีนิยมสมัยใหม่”

(<http://www.sac.or.th/databases/ethnic-groups/>) และฐานข้อมูลงานวิจัยทางชาติพันธุ์ในประเทศไทย (<http://www.sac.or.th/databases/ethnicedb/>) รวมถึงการนำไปแปรรูปเพื่อผลิตรายงานการวิจัยในบางประเด็น และการจัดทำข้อเสนอแนะทางด้านชาติพันธุ์ในเชิงนโยบายต่อรัฐบาล อย่างไรก็ตาม ศูนย์ฯ เองก็มีข้อจำกัดในการดำเนินงานทางด้านชาติพันธุ์ขององค์กรด้วยเช่นกัน เนื่องจากข้อจำกัดในเรื่องบุคลากร อีกทั้งการศึกษาเรื่องชาติพันธุ์ในยุคโลกาภิวัตน์ที่มีประเด็นการศึกษาที่ค่อนข้างกว้างและหลากหลายมิติ ซึ่งต้องการการศึกษาอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ได้ผลลัพธ์ที่สะท้อนให้เห็นถึงมิติความเปลี่ยนแปลงต่างๆ อย่างรอบด้าน ด้วยเหตุนี้ การดำเนินงานในปัจจุบันของศูนย์ฯ จึงเป็นเพียงการให้ข้อมูลเบื้องต้นทางด้านชาติพันธุ์กับสังคม และดำเนินงานการศึกษาที่ตอบโจทย์ให้กับสังคมเฉพาะเรื่องเท่านั้น แต่ยังคงขาดยุทธศาสตร์การดำเนินงานทางด้านชาติพันธุ์ในระยะยาว เพื่อให้ผลงานวิจัยขององค์กรสามารถนำไปใช้แก้ไขปัญหา หรืออธิบายความเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับกลุ่มชาติพันธุ์ได้